

עיצוב ייחודי
להדפסה חסכונית
מומלץ להדפיס
ולחלק בעבודה ובקהילה

כל המשפחה מחוברת סביב הזרף של אבא

מסרים מהדף היומי / גליון מס' 87 / פרשת וארא תשפ"ד

חדש ומרתק!
'שאלה של אבא' - שאלה שבועית מרתקת
בדיני חושן משפט - מבית 'משפטי התורה'
כל שבוע בעז"ה בעמוד נוסף

סעודה שלישית

השבוע למדנו בגמ':

דף ע.

"גנב וטבח ואחר כך הקדיש"

בינות לנידונים במשנה השבוע, נמצא דיון אודות גנב ששחט את הבהמה שגנב ואחר כך הקדישה, או להיפך - הקדישה ולאחר מכן שחטה, האם באופנים אלו מתחייב הגנב לשלם ארבעה וחמשה תחת השור או השה שגנב, כדין כל גנבי שור ושה.

"גנב ואחר כך הקדיש" - כמה אבסורדי - גונב ומקדיש... אלא שלמרבית הפלא הדבר מצוי; רק לדוגמא: אדם מתפרץ בביתו כשכוונתו לחנך... במכולת הוא עוקף את התור כדי למהר לתפילה... ובכן, שום מצווה אינה מכפרת על עבירה שאדם עשה קודם.

באוטובוס הבין עירוני ישב שוקי ונטף זיעה. המזגן בקושי קירר, בעוד השמש קדחה במלוא עוזה... באחת התחנות הבחין שוקי בצעיר המוכר ארטיקים, ומבעד החלון סימן לו שהוא חפץ באחד, הצעיר הגיש לו ארטיק וביקש תמורה, שוקי הוציא מכיסו שטר של עשרים ש"ח וביקש עודף, הצעיר פשפש בארנקו אך לא מצא. "השב את הארטיק" - ביקש הצעיר, אך שוקי המיוזע לא היה מסוגל לשמוע על כך... האוטובוס נסע לדרכו בעוד הארטיק בפיו של שוקי, והשטר בכיסו... "אתן את הכסף לצדקה" - הרהר לעצמו, אך לא! זה לא יעזור לו להפטר מאיסור הגזל שעליו עבר בשאט נפש.

איך זה קשור אלינו?

לעולם נשתדל שלא לעשות עוול לחבר, כי גם אם נוכל אחר כך לעשות מצוה, זו לא תכפר לנו על העוול, נקודה.

יום שבת

השבוע למדנו בגמ':

דף ס"ח.

"הצנועין מניחין את המעות ואמרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות"

הגמרא השבוע מספרת על מנהגם של הצנועים, שבעת שמישהו גזל משדותיהם פירות של 'נטע רבעי', [פירות השנה הרביעית לאילן, שיש לאוכלם בירושלים או לפדותם במעות], היו הם ממחרים לפדות את הפירות הגזולים במעות, כדי שלא יכשלו הגזלנים באכילת פירות נטע רבעי שלא כהלכה.

לדאוג שהגונב ממני לא יכשל בעבירות? הייתכן? אכן! זהו שייך חדש באהבת הבריות, לדאוג גם לטובתו של מי שגורם לי נזק.

יהודי 'חכם בעיניו' חיבר ספר כשבמוקדו התקפה פרועה ומזלזלת על ספריו ופסקיו של רבי משה פיינשטיין זצ"ל, גדול הפוסקים. באחד הימים התקשר לר' משה בעל בית דפוס ושאלתו בפיו: זה עתה הביא אותך מחבר את ספרו להדפסה, וכיצד עליו לנהוג? רבי משה השיב מתוך חמלה: "טוב שאתה שואל אותי, הרי מסתבר שאף בית דפוס אחר לא ידפיס עבורו את הספר, והאיש זקוק להכנסות, הוא לא להדפיס את ספרו..."

איך זה קשור אלינו?

פלוגי פגע בנו?, נשיב אהבה תחת שנאה, טובה תחת רעה. ננהג כמנהג הצנועים.

ליל שבת

השבוע למדנו בגמ':

דף ס"ו.

"שינוי השם נמי מעיקרא קרו ליה משכא והשתא אברזין"

גזל אדם עצים ועשה מהם כיסא, ההלכה היא שהכיסא שייך לו [בתנאים מסוימים, ובניכוי שווי העצים שעליו להחזיר]. זאת מאחר שאין זה החפץ שגזל, הוא גזל עצים ולפנינו כסא. הגמרא השבוע פוסקת שגם אם נשתנה רק שם החפץ, וכגון עור שהגזלן החליט להשתמש בו ל'אברזין' [משטח לשולחן אוכל], שכיון שהשתנה שמו, כבר אין זה החפץ הקודם, ומעתה הוא שייך לגזלן.

נוכל ללמוד מכאן על מהותה של החלטה; ביכולתה לשנות שם של חפץ, ויותר מכך - את מהותו. בהחלטה נחושה יוכל האדם לשנות את 'שמו' ואת מהותו. בכוח החלטתו יהפוך מ'עצלן' ל'חרוץ', מ'תכנן' ל'ישר'. אם רק יחליט.

בעל תשובה התאונן בפני המגיד ממזריטש כי עדיין תוקפים אותו הרהורים לחזור לסורו. המגיד הגדול הרגיעו במשל: כפוי ולו בית מרוז, נקעה נפשו במראה השיכורים המתגוללים בקיאים, והפך את בית המזיגה למכולת. השיכורים שסירבו לקבל זאת, התגודדו בפתחו וזעקו: "מושקה, וודקה!", "ומה השיב להם מושקה?" - שאל המגיד את היהודי שלפניו, והשיב: "מושקה פשוט אמר: 'טעיתם בכתובת רבותי, כאן לא בית מזיגה, כאן חנות מכולת'". והמגיד הסביר ליהודי: "אף אתה, אמור כך למחשבות הפוקדות אותך: 'טעיתם בכתובת, שוב איני בעל עבירה, בעל תשובה אנוכי'".

איך זה קשור אלינו?

בהחלטה איתנה נוכל לשנות את עצמנו, את מהותנו, עלה נעלה ויכולנו!

מקורות

איזה "אש" חייבה התורה בתשלום

1. מבואר בגמ' בב"ק (ס.) שאם אדם ליכה גחלת ומחמתו בלבד עדיין לא נוצרה השלהבת, אלא היה זקוק לסיוע הרוח שגם כן תלבה את הגחלת, ורק מחמת ליבוי שניהם נוצרה השלהבת שהלכה והזיקה לממון הזולת - במקרה זה פטור המלבה מלשלם את הנזק. וביארו שם התוס' בד"ה ליבה וכו', ובד"ה רב אשי וכו', שהטעם לכך הוא, שהתורה חייבה משום "אש" - רק אם אדם יצר לבדו את כל האש, אלא שלאחר מכך הרוח הוליכה את האש למקום אחר, והאש הנ"ל הזיקה. אבל אם האש עצמה נוצרה ע"י שיתוף הרוח כלומר, שבלי שיתוף הרוח ביצירתה - לא היתה כאן אש שמזיקה, למרות ליבוי האדם בגחלת - במקרה זה פטור האדם מנזקי האש. ומבואר במרדכי שם (סי' סב) שההלכה היא כדברי התוס'.

אולם אם האדם יצר לבדו את האש שמזיקה, ובגלל שלא שמר עליה כראוי, הרוח הוליכה אותה למקום אחר והזיקה שם - במקרה זה התורה חייבה את בעל האש בנזקים שנגרמו מחמת פשיעתו, שלא שמר על האש שלו שלא תזיק לאחרים. כי מעשה הרוח במקרה זה נקרא - כח אחר מעורב בו להוליכה למקום אחר, אבל אין לרוח כל חלק ביצירת חלות האש.

מי נחשב יוצר האש שהזיקה בנידון השאלה הראשונה?

לאור האמור יש לדון איך נגדיר את יצירת האש בנידון השאלה הראשונה. כשהבחור באמצעות המראה גרם ליצירת מיקוד קרני השמש בעוצמה חזקה שגרמו לשריפה. מצד אחד אפשר לומר, שגם השמש סייעה לבחור הנ"ל ליצור את חלות האש, כי בלי הקרניים שלה לא היתה נוצרת כאן האש ששרפה, ולכן יחשב הדבר כמו ליבה וליבתו הרוח, דהיינו, שיש לבחור שותף ביצירת האש, ולכן יפטור הבחור מלשלם על נזקי האש הזאת. או נאמר, שרק הבחור נחשב בעל האש, ולכן רק הוא חייב על נזקה?

הטעם לחייב בנזק רק את הבחור

ונראה לענ"ד שהעיקר הוא, שהבחור עשה לבדו את כל האש שמזיקה - וללא כל שותפות של השמש ביצירתה, ולכן האש שנוצרה ע"י המראה שהחזיק נחשבת - כאשו של הבחור לבד, וממילא יתחייב לשלם על נזקה.

והביאור הוא, כי השמש מצד עצמה הרי יקדה כל הזמן בעוצמה מסויימת על הבגדים ולא הזיקה להם, כי כך ברא הקב"ה את טבע השמש כשזורחת. אלא שהבחור יצר באמצעות המראה הקעורה - מציאות חדשה בעולם, שמיקדה את קרני השמש בעוצמה רבה לנקודה מסויימת, וזה מה שיצר את היווצרות האש. נמצא שהשמש מצד עצמה לא השתתפה כלל ביצירת האש המוגברת שהזיקה, אלא

שאלה של אבא

שאלה מרתקת מהדף היומי / פרשת וארא תשפ"ד

הצתות מכוונות באמצעות זכוכית

שאלה א

בחור בן ארבע עשרה החליט מתוך שעמום לכוון בימות הקיץ החמים מראה קעורה מול קרני השמש. וכיוון את המראה שקרני השמש שיווצרו - יפגעו בכביסת שכנו שהיתה תלויה אצלו במרפסת. ואכן נוצרה אש ששרפה חלק מהכביסה הנ"ל, והנזק נאמד בחמש מאות שקל. אלא שהניזק לא יודע כיצד נוצרה האש, ומי גרם לכך.

האם חייב הבחור הנ"ל לשלם את הנזק שגרם לכביסה?

שאלה ב

אדם שבר בכוונה בקבוק זכוכית ריק בסמיכות לחדר המדרגות. וכעבור שעה מחמת השמש שיקדה באותו הזמן בעוצמה על שברי זכוכיות הבקבוק שנשבר - נוצרה אש מקרני השמש, והרוח שנשבה באותו הזמן, הוליכה את האש הנ"ל לאופניים חשמליות ולעגלות ילדים של השכנים שהונחו בחדר המדרגות הסמוך, ושרפה אותם. הנזק נאמד בעשרת אלפים שקל.

האם שובר הבקבוק חייב לשלם על הנזק שגרם?

תשובה

א. בשאלה הראשונה - חייב הבחור בדיני אדם לשלם חמש מאות שקל לשכנו.

ב. בשאלה השנייה - פטור שובר הבקבוק גם בדיני שמים על הנזק שגרם. אולם ודאי שראוי לו לפנים משורת הדין לפצות את השכנים על נזקם או להתפשר עמם, אע"פ שמעיקר הדין הוא פטור.

היא המשיכה לזרוח על הבגדים כפי טבעה באופן שאינו מזיק. ורק הבחור ע"י מעשיו יצר כאן עוצמה של אש חזקה שבאה לעולם מחמתו בלבד, והוא זה שגם הוליכה אח"כ לעבר בגדי השכן שנשרפו. לפיכך האש שנוצרה נחשבת - אישו של הבחור בלבד, ולכן חייב לשלם על נזקה כדן הזורק חיצים שהזיקו לממון חברו.

כמו כן נלע"ד, שאפילו אם היינו טוענים [שלא כדן], שגם השמש נחשבת שסייעה ליצירת האש, אולם הרי לאחר שנוצרה אש זו - רק הבחור באמצעות המראה הוליכה לעבר כביסת בגדי השכן על מנת לשורפם, נמצא שהשמש לא היתה שותפה כלל בהולכת קרניה החזקים לעבר הכביסה הנ"ל. אם כן דומה הדבר, למקרה שהבחור לקח אש שהדליקה ראובן, ושרף עמה ממון הזולת, שודאי שהבחור בלבד יתחייב על נזקה ולא ראובן בעל האש, כמבואר בתוס' בב"ק (כב.) ד"ה אשו משום ממונו.

לאור האמור יש לחייב בנידון השאלה הראשונה את הבחור הנ"ל בנזקי האש א - כי רק הוא יצר את האש. ב - כי רק הוא הוליך את האש הנ"ל שתזיק לבגדי שכנו.

2. בנידון דנן, הרי לא החזיק אדם את הזכוכית מול השמש, אם כן לאחר שהמזיק שבר את בקבוק הזכוכית - כלו מעשיו, ואין כאן יותר מציאות של אדם המזיק. כלומר כעת שברי הזכוכית המונחים על הקרקע - נחשבים כבור שנחפר בפשיעת שובר הבקבוק, ודינם מעתה כממונו שמזיק בצורת בור. והנה הממון הנ"ל - הוא זה שיצר מעצמו את האש שהזיקה. ומבואר בתוס' בב"ק (כב.) ד"ה לאו ממונו וכו', שכשם שיש פטור מהתורה אם שורו חפר בור שנאמר "כי יכרה - איש - בור" ודרשו חז"ל: איש - בור, ולא שור - בור. כך ישנו מיעוט מהתורה לפטור את בעל הממון, אם ממונו יעשה אש שיזיק אח"כ ע"י הרוח המצויה. דהיינו: איש - אש, ולא שורו - אש.

לפיכך בנידון השאלה דנן, מכיון שממונו המזיק שהם - שברי הזכוכית - הם אלו שיצרו את האש - לכן פטור בעל הממון הנ"ל על נזקהם.

סיבת הפטור בדיני שמים

ולכאורה נלע"ד - שגם בדיני שמים צריך להיות פטור. כי החיוב בדיני שמים קיים - רק אם כתוצאה ממעשהו הישיר של האדם עצמו נגרם הנזק. משא"כ בנידון דנן הרי ממונו הוא זה שיצר מזיק חדש שלא היה בעולם בעת שכירת האדם את הבקבוק. אם כן נחשב הדבר - כפנים חדשות שבאו לעולם לאחר מעשהו של האדם - ובמקרה כזה לא מצאנו חיוב בדיני שמים. אמנם מהכרעת הרמ"א (חו"מ סי' שפו, א) שאדם פטור אפילו על נזקי גרמי שעשה ממונו אין להוכיח זאת, כי שם הרמ"א התייחס לפטור בדיני אדם. אבל לדינא נלע"ד אע"פ שמעיקר הדין שובר הבקבוק פטור גם בדיני שמים. אבל ודאי שראוי לפחות מצד היושר, שישתתף בנזק שנגרם מחמת שברי הזכוכית שהוא גרם באופן עקיף שיווצרו.